

REFLEXIÓ DE CAP D'ANY

Recosir un món que es trenca

Suplement del Quadern núm. 202 de CJ - (núm. 236) - Desembre 2016
Roger de Llúria, 13 - 08010 Barcelona - 93 317 23 38 - info@fespinal.com
www.cristianismeijusticia.net

Abandonem l'any 2016 amb una llarga llista de problemes no resolts, una llista a la qual s'han afegit unes quantes fractures noves. El dolor va creixent, i les morts de tants «sants innocents» semblen eclipsar les esperances generades pels «naixements» de moltes iniciatives solidàries. Tot drama humà suscita l'aparició de petits o grans herois que, sovint amb molta discreció, curen, acullen o acompanyen. Allà on es genera un nou sofriment, sorgeix gent concreta que se solidaritza amb el qui pateix, que comparteix amb ell el que té o que s'arrisca a denunciar la injustícia que ha causat el dolor. Ho hem vist en el drama dels refugiats, en el procés de pau de Colòmbia, en l'huracà d'Haití... Recosir el món també és acabar amb les diferències irritants entre la riquesa de l'1% de la humanitat i el 99% restant. I aquesta fractura humana es projecta cap a la natura. El diàleg amb ella s'anomena «ecologia».

Constatem que una gran part dels problemes mundials estan causats per la inca-

pacitat de diàleg de les parts enfrontades i per una polarització creixent dels discursos que destrueix les posicions intermèdies, que són els ponts a través dels quals necessàriament transitarà la solució.

Des de Cristianisme i Justícia llancem una crida al diàleg com a única via per rebaixar les tensions que amenacen trencar les relacions en molts àmbits de la nostra vida.

El rèdit electoral de la confrontació

Entre les fites polítiques que han tingut lloc aquest 2016 hi ha un element comú: el rèdit electoral de l'ús de la confrontació. I no parlem de la confrontació d'idees, ens referim a la de persones, de col·lectius, de nacions. Ho hem vist en el debat sobre el Brexit, en el referèndum per a un acord de pau a Colòmbia o en la victòria de Trump als EUA.

L'insult personal, la mentida, el despropòsit, l'adopció de posicions irreconciliables i extremes funcionen quan es tracta de guanyar eleccions i referèndums perquè

connecten amb la indignació social i canalitzen les ànsies de seguretat i de proteccionisme actuals. Resulta paradigmàtic el cas de les eleccions americanes, amb un candidat que no va dissimular el seu tarannà i va mostrar tothora un desvergonyiment desmesurat repartint insults sense parar. Un nou corrent, el de l'autoritarisme identitari, s'ha colat per les esclotxes que una democràcia de baixa intensitat ha deixat obertes.

Vivim una paradoxa política: el mateix ciutadà que demana transparència i una més gran participació democràtica castiga el partit que mostra els seus debats interns públicament, perquè els interpreta com a manifestacions de feblesa.

En el cas espanyol, al cap de quatre anys d'un govern de majoria absoluta acostumat a fer i desfer al seu gust, la manca de diàleg ha ofert al país un any d'inoperància política. Les posicions minoritàries no han estat incorporades per enriquir el debat polític, al contrari: han estat aixafades o menystingudes, la qual cosa impossibilita la construcció d'una societat vertaderament democràtica i plural. En la pràctica, l'objectiu més habitual ha estat el de destruir el partit o grup rival, més que no pas vetllar pels interessos del país, encara que després no es disposi d'una proposta per recollir el que el desgast social i polític genera. De la mateixa manera, podem considerar el deteriorament de les relacions entre Catalunya i la resta de comunitats autònomes, o amb el Govern central. Ni tan sols és possible parlar de «diàleg de sords» perquè el diàleg va desaparèixer fa anys, amb el risc consegüent de fracturar els partits, polaritzar les opinions i fer desaparèixer les propostes intermèdies.

No s'escolta, s'imposa; no es valora, es condemna; no es construeix, es destrueix. La complexitat de les decisions a prendre ha de venir acompanyada de processos de

liberatus clars, oberts, dialogants... En cas contrari, el ciutadà mitjà, cansat i desanimat, s'abstindrà o escollirà l'opció que amb més celeritat permeti el canvi de coordenades polítiques, encara que sigui per la via autoritària, intolerant i de confrontació.

L'extrema dreta com a problema i com a símptoma

Un altre símptoma que demostra fins a quin punt la nostra societat manifesta cada cop més hostilitat envers la democràcia és l'auge de l'extrema dreta a Europa: ja no es tracta només d'una ideologia de minories reduïdes, sinó d'una veritable temptació per a les masses. A Polònia, un partit com l'anomenat Llei i Justícia va obtenir el 37,6% dels vots l'any 2015; a Hongria, el Moviment per a una Hongria millor (Jobbik), va assolir el 20,2% el 2014. L'auge d'aquests moviments no es dona només en països on la democràcia és una realitat relativament recent. Als països nòrdics ha crescut fins a assolir percentatges alarmants, com ara el 13% de Suècia i el 21% de Dinamarca. En altres de llarga tradició democràtica –per exemple França (27%), Alemanya (14%), Suïssa (29%) o Àustria (20%)– les dades són profundament preocupants. A més, l'augment de l'extrema dreta està condicionant les polítiques de tots els països europeus en matèries com són la immigració, l'acollida de refugiats o fins i tot la llibertat religiosa.

Una bona part d'aquest creixement s'ésdevé precisament en barris o en ciutats que havien estat considerats feus dels partits d'esquerres. Les desigualtats creixents i la globalització del mercat de treball de més baixa qualificació han deixat desprotegides unes determinades capes socials i han desencadenat la por en una part important de la població. La immigració ha passat a ser

vista com una amenaça en els àmbits econòmic, cultural i religiós (en l'Europa des-cristianitzada!); la por «arrela» amb gran facilitat i explota en forma d'extrema dreta.

Per contrarestar l'auge d'aquests moviments és necessari no obviar les causes profundes que l'afavoreixen i construir un nou relat en què la reducció de la desigualtat, la protecció social i la lluita contra els prejudicis culturals puguin tenir un pes decisiu. Tant partits com la societat civil no tan sols ens hi juguem la convivència sinó el futur de la nostra democràcia; una democràcia política que no pot existir sense democràcia econòmica.

Si fa uns anys podíem pensar que la democràcia i la modernitat eren «la fi de la història» i que, a poc a poc, tots els països s'anirien afegint a la fortalesa de la seva «veritat», ara mateix presenciem involucions importants (la Turquia d'Erdogan, la Rússia de Putin, els EUA de Trump...). Així, si fa uns anys semblava que caminàvem inexorablement cap a una globalització de la democràcia, avui sembla més probable el retorn a una globalització de la por i de les fronteres.

Conflictes bèl·lics nous sense que es tanquin els antics

Aquesta por i aquests murs que detenen persones però no intercepten capitals són la lamentable resposta al drama dels refugiats. Mai al món, després de la Segona Guerra Mundial, s'havien comptabilitzat tants milions de refugiats i desplaçats. Aquest increment és degut a l'aparició de nous conflictes armats i a la reobertura d'altres més antics que, com ferides mal tancades, tornen un dia a sagnar.

L'informe Alerta 2016!, de l'Escola de Cultura de Pau, va registrar durant l'any 2015 fins a 35 conflictes armats: 13 a Àfrica,

12 a Àsia, 6 a l'Orient Pròxim, 3 a Europa i 1 a Amèrica. Certament, el focus mediàtic es concentra actualment a Síria i l'Iraq, però són molts més els països que es troben en un context d'alta violència: Ucraïna, Líbia, Egipte, Nigèria, Palestina, Somàlia, Sudan del Sud, Afganistan, Pakistan, Iemen...

Les conseqüències d'aquests conflictes bèl·lics per a la població civil impliquen també massacres, execucions sumàries, detencions arbitràries, tortures, desplaçaments forçats, ús de la violència sexual com a arma de guerra o reclutament de menors, per esmentar-ne algunes. Les dades conformen una fotografia estremidora: 60 milions de persones entre refugiats i desplaçats, i 83 escenaris de tensió a nivell global... L'any 2015 van morir 167.000 persones a causa dels conflictes armats, i no sembla que les xifres d'aquest 2016 hagin de ser més fatigueres.

Invertir aquesta tendència mundial envers la violència com a mètode de resolució dels conflictes (i com a negoci i indústria, no ho oblidem!) requereix també fer un gir cultural cap a la pau, cap a uns valors i unes actituds que posin la vida en primer pla. Ja ho deia Maria Zambrano: «La pau és molt més que una presa de posició: és una autèntica revolució, una manera de viure, una manera d'habitar el planeta, una manera de ser persona».

La dissidència eclesial

La falta d'una autèntica cultura de la pau i el diàleg s'observa també en certs àmbits eclesials. De fet, l'extrema dreta eclesial ha reaccionat amb vehemència a l'obertura del debat clar i assossegat que el papa Francesc ha plantejat sobre alguns temes difícils i polèmics. Paradoxalment, aquells que defensen la necessitat de la centralitat papal en l'Església i que veuen en la delegació d'al-

gus temes a les conferències episcopals de cada país una font de caos, divisió i relativisme, són els mateixos que han aixecat la veu contra el pontífex. Paradoxalment altra vegada, aquells que temps enrere denunciaven els corrents eclesials progressistes considerant-los heterodoxos perquè discrepaven d'algunes de les directrius de Joan Pau II avui qualifiquen el papa Francesc amb el mateix adjectiu. Així doncs, aquells que es presentaven com a papistes i que ara critiquen el Papa no segueien el bisbe de Roma, sinó la seva pròpia ideologia.

Tenim un Papa que estimula el debat i que fins i tot anima a expressar discrepàncies, i que ho fa perquè està convençut que Déu guia l'Església no tan sols inspirant el seu cap, sinó tots els estaments implicats. Així ho va fer en l'inici del Sínode de la Família, al llarg del qual animà cada bisbe a expressar el seu parer prèvia consulta als creients de la diòcesi respectiva. Ara, tres anys després de l'elecció del Papa, els sectors conservadors de l'Església ja manifesten públicament la seva disconformitat, i ho fan des de la convicció que el diàleg obert sobre uns temes determinats provoca incertesa, confusió i alarma en molts fidels. Novament es manifesten les dificultats i la por a la pluralitat, i l'enyorança d'un autoritarisme eclesial de caràcter absolutista, com d'altra banda són tots els autoritarismes.

Els mitjans de comunicació social (MCS) com a circ romà

Encara que el món necessita més diàleg, els MCS, tan importants avui en dia, no fan sinó atiar el foc dels conflictes. Albert Camus repetia sovint aquest lema: «Al lector se li ha de donar el que necessita saber, no el que li agrada llegir». I l'home insistia: «Un país val el que val la seva premsa», a la qual

avui hem de sumar la televisió i la ràdio. Tanmateix, constatem que una part dels debats televisius són simplement recreacions de les lluites dels circs romans: la gent busca confrontació, i sang. I les cadenes televisives paguen als nous gladiadors segons el nombre de dards i punyalades que reparteixen en forma de crits i d'insults. Fins i tot els informatius mostren les catàstrofes cada cop amb més cruïda per vèncer la insensibilitat creixent del televident. De la mateixa manera, els titulars s'omplen d'expressions que subratllen les crisis de les institucions, les confrontacions en els partits, les desavinences entre jugadors i entrenadors, etc. Paraules de crítica emeses en privat són elevades a autèntiques declaracions de guerra; els mitjans mateixos narren les ruptures que s'han encarregat d'atiar personalment... Mana l'audiència i la publicitat, encara que la veritat hagi de ser substituïda per l'espectacle. Mentida, calúnnia, difamació i sensacionalisme són les quatre temptacions dels mitjans, segons el papa Francesc.

Des de Cristianisme i Justícia fem una crida al diàleg i al debat. Des de l'àgora de Grècia, aquests principis van fundar la nostra cultura i el que som avui en dia. Roma va caure quan es va transformar en espectacle decadent. Europa va renéixer en la modernitat recuperant l'esperit de Grècia. La fi de l'exposició serena de les idees serà la fi de la democràcia i la fi d'Europa. Moguts per la cobdícia, la por, les baixes passions, la indiferència davant del dolor aliè..., i amb un pas accelerat, ens adrecem cap al precipici. I malgrat això, contra tota evidència, la fe en la humanitat i en allò més sagrat que conté ens animen a creure en la possibilitat de canviar el rumb.

Cristianisme i Justícia